

معاونت پژوهش و عملیات مؤسسه آموزش عالی حوزوی مشکات

هدف

بسترسازی و تسهیل‌گری جهت قرارگرفتن فعالیت‌های علمی-پژوهشی طلاب در راستای حل مسائل واقعی نظام و انقلاب اسلامی

اقدامات

۱. ارتباط با مراکز پژوهشی در سطح ملی و جهانی جهت تعیین مسائل پژوهشی و واقعی جهت انعقاد تفاهم‌نامه و قرارداد پژوهشی با گروه‌های تخصصی و اندیشکده‌های مشکات

■ از جمله‌ی مراکز پژوهشی که تفاهم‌نامه انعقاد شده است: وزارت دفاع و پشتیبانی نیروهای مسلح، دانشگاه صنعتی مالک اشتر، بنیاد پژوهش‌های اسلامی آستان قدس رضوی، پژوهشگاه ملی مهندسی ژنتیک و زیست‌فناوری، بنیاد شهید و امور ایثارگران، بنیاد ملی نخبگان

۲. تهیه‌ی و ثبت مجلات علمی و پژوهشی جهت چاپ آثار علمی و گزارش دستاوردهای علمی-پژوهشی گروه‌ها و مراکز علمی وابسته به مؤسسه آموزش عالی حوزوی مشکات

۳. تهیه‌ی زیرساخت نرم‌افزاری و سامانه جهت ثبت، سنجش و ارائه‌ی آثار و دستاوردهای علمی-پژوهشی گروه‌ها و مراکز علمی وابسته به مؤسسه آموزش عالی حوزوی مشکات

مرکز راهبردی احیا

مؤسسه احیا

گروه فقه راهبردی مؤسسه آموزش عالی حوزوی مشفقان

سند تحولی پیشنهادی به دولت در حوزه جمعیت و فرزندآوری

وضعیت مطلوب

برای ترسیم وضعیت مطلوب چند گام برداشته شده است:

۱. کشف هدفگذاری و حیانی در حوزه جمعیت و فرزندآوری
۲. هدفگذاری کمی عقلانی

برای گام اول ابتدا شبکه مفاهیم قرآنی مرتبط با ولد با پیمایش قرآنی مشخص گردید سپس از این شبکه مفاهیم، خروجی هدفگذاری در حوزه جمعیت و فرزندآوری گرفته شد:

هدفگذاری و حیانی در حوزه فرزندآوری:

- ایجاد نگرش صحیح نسبت به نقش و جایگاه فرزند
- ایجاد نگرش صحیح نسبت به نقش و جایگاه والدین (نقش مادری و پدری)
- افشاگری نسبت به سیاست اهلاک نسل و قتل ولد توسط دشمنان جبهه حق و مقابله با ایشان

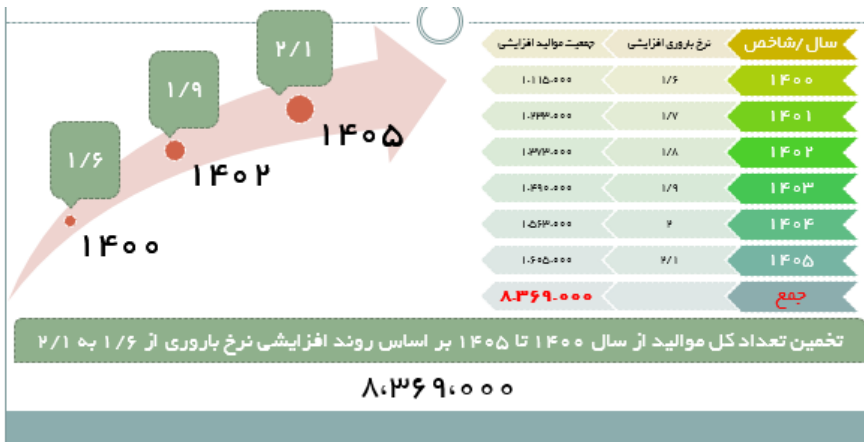
■ مذمت و نهی از اخلاص در فرآیند فرزندآوری به علت مشکلات و نگرانی های اقتصادی

■ مطلوبیت افزایش ولد صالح به اندازه تحقق مقاصد شریعت (عدم تولی کفار بر مومنین، قوی شدن مومنین در همه ابعاد، زمینه سازی ظهور و...)

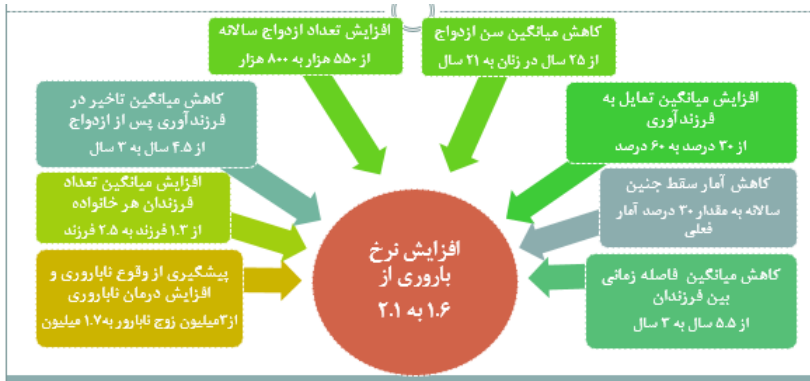
با توجه به وضعیت بحرانی موجود که بنا به نظر کارشناسان جمعیتی، کشور ایران بین ۱۰ تا ۱۵ سال تا بسته شدن پنجره جمعیتی، فرصت افزایش نرخ باروری و تولید فرزند دارد، لذا هدفگذاری فعلی باید تمرکز بر خروج از بحران با استفاده از هدفگذاری های و حیانی باشد.

برای خروج از بحران کاهش جمعیت و گرفتار تله جمعیتی نشدن، باید بدون فوت فرصت های فعلی، در ۶ سال پیش رو با طی کردن یک شیب معقول نرخ باروری کل فعلی که ۱٫۶ می باشد را به نرخ جانشینی که ۲٫۱ می باشد رساند.

بر این اساس تولید ۸٫۳۶۹٫۰۰۰ نفر فرزند در طول ۶ سال آینده هدفگذاری شده است:

تخمین تعداد کل مولید از سال ۱۴۰۰ تا ۱۴۰۵ بر اساس روند افزایشی نرخ باروری از ۱/۶ به ۲/۱

۲. بررسی نظام قانونی و اسناد بالادستی کشور
۳. شناخت و رصد محیط پیرامون: بررسی متغیرهای کلان اقتصادی و فرهنگی

۴. آمارهای مربوط به تحولات جمعیتی
۵. پیامدهای فعلی بحران جمعیت از منظرهای مختلف (فردی و خانوادگی و ملی و تمدنی)

اشاره به برخی آمارهای مربوط به تحولات جمعیتی:

۱. روند سقوط نرخ باروری کل:
  - سقوط نرخ باروری کل از ۶,۵ فرزند به ازای هر زن در

بر اساس هدفگذاری کمی ذکر شده و با توجه به اهداف میانی، در حوزه‌های مرتبط با پررخه فرزندآوری اهداف کمی ذیل در نظر گرفته شده است:

وضعیت موجود

برای شناخت و رصد دقیق وضعیت موجود چند گام ضروری بنظر می رسد که با توجه به محدودیت موجود در ارائه در قالب این طرح از ذکر آنها خودداری کرده و فقط به برخی خروجی‌های این مرحله بسنده شده است:

۱. جریان‌شناسی مساله در طول تاریخ و در پهنه جهان و ایران و جمهوری اسلامی

- ۳ درصد (معادل ۱۲ هزار عدد)
- درصد سقط‌های جنایی (بدون مجوز و غیرقانونی): ۹۵ درصد (معادل ۳۵۰ هزار عدد)

اشاره به برخی برخی پیامدهای بحران جمعیت:

- چالش‌های فردی و خانوادگی:
  - پیامدهای روحی - روانی (اضطراب و افسردگی)
  - پیامدهای جسمی (انواع بیماری‌ها)
  - تضعیف روابط و نقش‌های خانوادگی و از میان رفتن صله رحم
  - مشکلات تک فرزندی
    - وابستگی شدید والدین به تک فرزندشان بخاطر توجه افراطی آنها به کودکشان
    - نگرانی‌ها و استرس‌های افراطی والدین نسبت به تک فرزند
    - فرزند دارای روحیه بسیار حساس و ضعیف
    - حس برتری اغراق آمیز و غرور کاذب و خودمحوری فرزند
  - جمع شدن چترهای حمایتی خانواده از سالمندان

چالش‌های ملی و تمدنی:

- آثار اجتماعی:
  - پیری، سالخوردگی و کاهش نشاط اجتماعی
  - شکافهای نسلی در اثر بهم خوردن توازن جمعیت نسلیها
  - جایگزینی نیروی کار (مهاجر خارجی) همراه با تبعات فراوان اجتماعی، فرهنگی و اقتصادی آن
- آثار اقتصادی:
  - کاهش جمعیت در سن کار و کاهش رشد و توسعه

- سال ۱۳۶۵ به ۱۷۶ فرزند به ازای هر زن در سال ۱۳۹۹
- یکی از سریع‌ترین و چشمگیرترین آمارهای کاهش باروری در تاریخ بشریت
- پیمودن راه ۳۰ ساله اروپا در ۳۰ سال
- دارنده پایین‌ترین نرخ باروری در میان کشورهای اسلامی
- ۲. روند افزایشی جمعیت سالمندان کشور و نرخ سالخوردگی:
  - دارای رتبه ۳ جهان در سرعت رسیدن به مرزهای سالمندی
  - تبدیل شدن به یک کشور سالمند قطعی در ۳۰ سال آینده
  - در سال ۱۴۳۰ بیش از ۳۰ درصد جمعیت کل کشور سالمند شده است
- ۳. نسبت خانواده‌ها بر حسب تعداد اعضاء:
  - بیشترین درصد مربوط به خانواده‌های ۴ نفره (دارای ۲ فرزند) با ۲۷ درصد
  - خانواده‌های ۳ نفره و ۴ نفره (دارای ۱ و ۲ فرزند): ۵۱ درصد
  - خانواده‌های ۵ نفره و بیشتر (دارای ۳ فرزند و بیشتر): ۱۶ درصد

۴. آمار ناباروری در ایران:

- شیوع ناباروری در ایران: ۲۲ درصد از زوجین معادل ۳ میلیون زوج نابارور
- شیوع ناباروری در جهان: ۱۲ درصد از زوجین
- ۵. آمار سقط جنین در ایران:
  - تعداد سقط جنین در طول سال بصورت کلی: ۳۷۰ هزار عدد (معادل ۱۰۰۰ عدد در هر روز)
  - درصد سقط‌های طبیعی و خودبخودی: ۲ درصد (معادل ۸ هزار عدد)
  - درصد سقط‌های درمانی و دارای مجوز پزشکی قانونی:

فهرست چالش‌های اولویت‌دار

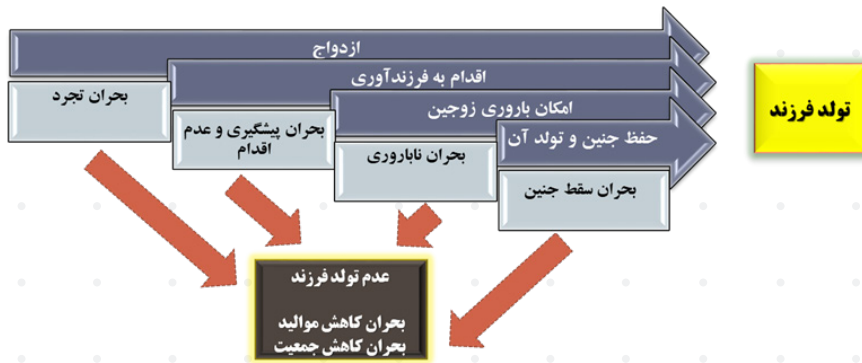
چالش‌های بحران جمعیت بسیار هستند اما آن‌ها را بر اساس مدل چرخه طبیعی شکل‌گیری فرزند می‌توان به چهار بحران اصلی تقسیم کرد که تمامی علل وریشه‌ها در ذیل این ۴ بحران قابل جایابی می‌باشند.

این چهار بحران عبارتند از:

۱. بحران تجرد/۲. بحران پیشگیری و عدم اقدام به فرزندآوری/۳. بحران ناباروری/۴. بحران سقط جنین

- افزایش وابستگی
- افزایش هزینه‌های سلامت
- افزایش بازنشسته‌های فعلی و فشار بر سیستم تأمین اجتماعی
- آثار سیاسی امنیتی:

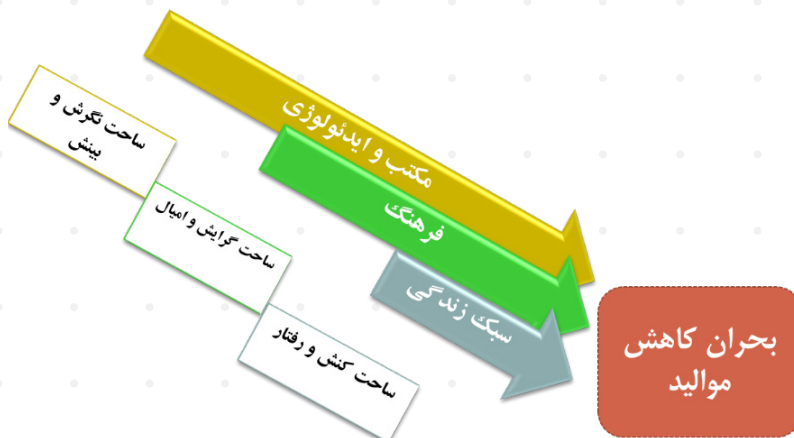
- کاهش توان نظامی و افزایش تهدیدات امنیتی
- کاهش اقتدار سیاسی

بندی علل ذیل مدل مفهومی ذکر شده در بخش قبل، نیاز به یک مدل مفهومی دیگر جهت دسته‌بندی علی و طبقه بندی علت‌ها می‌باشد که مدل زیر پیشنهاد می‌گردد:

فهرست عوامل ریشه‌ای

برای رسیدن به علل وریشه‌های با اولویت علاوه بر دسته

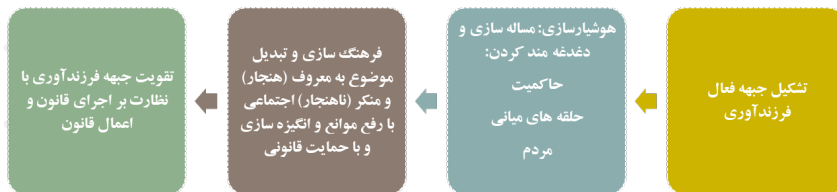
لذا بر اساس ۲ مدل مفهومی ارائه شده، تمامی علل را می‌توان ذیل ۴ بحران اصلی و ۳ ساحت دسته‌بندی کرد. گام بعدی پالایش علل و ریشه‌های مختلف و رسیدن به ریشه‌های با اولویت می‌باشد که این مهم با قدر مشترک گیری بین علل با اولویت ذیل ۴ بحران و ۳ ساحت محقق گردید:

بحران کاهش مولید و کاهش جمعیت		
بستر عمومی	بستر حاکمیتی	
☐ تغییر مفهوم سعادت‌مندی: • نظام ارزش‌ها (ارزش: دنیای مادی و لذات آن) • نظام باورها (باور به هستی و حقیقت انسان و نقش پدری و مادری و جایگاه فرزند) • نظام اولویت‌ها (تحصیل و اشتغال و تفریح و...) ☐ عدم شناخت و آگاهی عمومی (نسبت به ازدواج و فرزندآوری و ناباروری و سقط)		نگرشی (مکتب و اپیدمیولوژی)
☐ نبود همت لازم و کافی حاکمیتی جهت اتخاذ سیاست‌های مناسب در بستر فضای مجازی و پیگیری عملیاتی آن‌ها (نسبت به ازدواج و فرزندآوری و سقط) ☐ نبود همت لازم و کافی حاکمیتی جهت رصد و اقدام امنیتی مناسب و لازم با عوامل داخلی و خارجی بحران ☐ نبود همت لازم و کافی حاکمیتی جهت رفع مشکلات معیشتی و اقتصادی (شغل و مسکن)		گرایشی (فرهنگ عمومی و حاکمیتی در عرصه‌های اقتصادی و سیاسی و امنیتی و...)
☐ وجود و توسعه فرهنگ مادی‌گرایی و محاسبه‌گری • فرهنگ فردگرایی • رفاه طلبی • پوچ‌گرایی و بحران هویت • فرهنگ مسئولیت‌گریزی		کیشی (سبک زندگی)
☐ شیوع بی بند و باری و فساد اخلاقی ☐ مشکلات معیشتی و اقتصادی (شغل و مسکن) ☐ مشغولیت زنان (تحصیلات - اشتغال) ☐ نگرانی از آینده (اقتصادی و اجتماعی و تربیتی و...) ☐ بالا بودن سن ازدواج		

فهرست چرخش‌های تحول آفرین

تحقق یک تحول اجتماعی در حوزه جمعیت و فرزندآوری، به ۴ گام کلی نیاز می‌باشد که می‌توان هر یک را به عنوان یک چرخش تحول آفرین مطرح کرد که عبارتند از:

بر اساس تحقیقات دینی و عقلانی انجام شده به هدف

در ادامه ذیل هر یک از چرخش‌های تحول آفرین، بر

اساس تحقیقات انجام شده، می‌توان راهبردهای کلانی پیشنهاد کرد.

۱. تقویت جایگاه و نقش والدینی خصوصاً مادری

۲. تقویت جایگاه و نقش فرزند در زندگی

۳. کاهش و رفع مشکلات و نگرانی‌های اقتصادی مانع از فرزندآوری

این ۳ راهبرد کلان، هم در نظام علل و ریشه‌ها از اولویت

به صورت خاص برای گام فرهنگ‌سازی، پس از استخراج علل و ریشه‌های با اولویت از طرفی و هدف‌گذاری و حیانی در حوزه فرزندآوری از طرف دیگر، و تلافی این ۲ نظام عقلانی و وحیانی، ۳ راهبرد کلان تحول آفرین پیشنهاد می‌گردد

امنیتی و حقوقی مناسب با عوامل جریان مقابل
۳. کاهش و رفع مشکلات و نگرانی‌های اقتصادی مانع
از فرزندآوری

- فرهنگسازی با محوریت باور بر سنت قطعی رزاقیت الهی و استقلال رزق فرزند از رزق والدین
- کاهش آمار بی‌کاری و هزینه مسکن در جامعه خصوصاً برای جوانان

- ارائه تسهیلات و خدمات در راستای کاهش هزینه‌های فرزندآوری و فرزندپروری

- استخراج چرخه هزینه‌های اصلی فرآیند فرزندآوری و فرزندپروری

- بسترسازی رزمایش‌های مومنانه و خیرانه مردمی
- رونق صنایع پشتیبان فرزندآوری و فرزندپروری (برای مثال: صنعت شیر خشک و پوشک)

- بهینه‌سازی نظام خدماتی نهادهای مختلف
- سیاستگذاری مناسب حاکمیتی جهت تحقق این هدف در بستر فضای مجازی و رسانه، رصد و اقدام امنیتی و حقوقی مناسب با عوامل جریان مقابل

بصورت کلی راهکارهای ارائه داده شده در چهار حوزه فرهنگسازی و تسهیلاتی و امنیتی و فراحوزه‌ای قابل‌افراز می‌باشد که متصدی و مسول حاکمیتی هر یک نیز بر اساس همین تقسیم‌بندی مشخص می‌گردد:

بالایی برخوردار هستند و هم در نگاه و حیانی در حوزه جمعیت و فرزندآوری مورد عنایت خاص و اهتمام می‌باشد.

لذا داد عامی شود که با پرداختن به این ۳ راهبرد، ۴ بحران ذیلی (تجرّد، پیشگیری و عدم اقدام به فرزند، ناباروری و سقط جنین) تحت تاثیر قرار خواهند گرفت و در نتیجه بحران کاهش مولید و جمعیت رو به بهبودی خواهد رفت.

فهرست راهکارهای متناظر با هر یک از عوامل؛

بر اساس راهبردهای تحول‌آفرین ۳ گانه مذکور در بخش قبل، راهکارهای زیر پیشنهاد می‌گردد:

۱. تقویت جایگاه و نقش والدینی خصوصاً مادری

- تحقق عینی جایگاه رفیع مادری و ایجاد منزلت اجتماعی برای مادران

- فرهنگسازی جهت تکریم مقام مادران به خصوص از طرف فرزندان و همسر

- ارائه تسهیلات و خدمات برای مادران

- سیاستگذاری مناسب حاکمیتی جهت تحقق این هدف در بستر فضای مجازی و رسانه، رصد و اقدام امنیتی و حقوقی مناسب با عوامل جریان مقابل

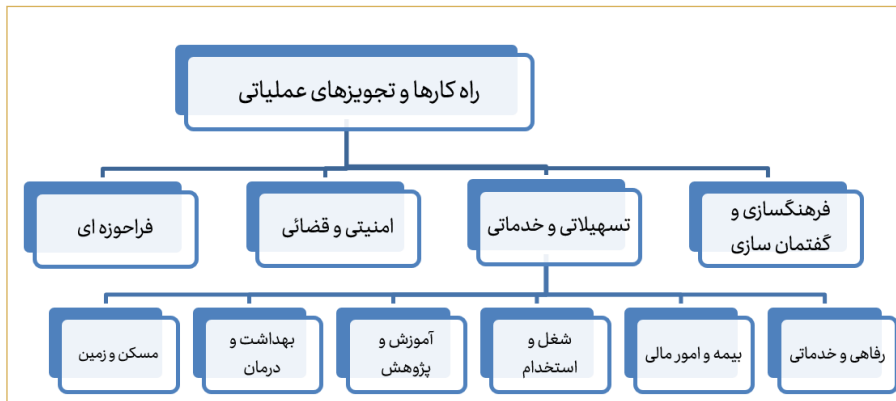
۲. تقویت جایگاه و نقش فرزند در زندگی

- شکل‌گیری نگرش مثبت نسبت به وجود فرزند و بسترسازی جهت تحقق عینی عناوین دینی مرتبط با فرزند

- فرهنگسازی جهت تغییر نگرش نسبت به وجود فرزند در نگاه والدین و عموم جامعه با بیان منافع متنوع و متعدد وجود فرزند با بهره‌گیری از عناوین دینی

- ارائه تسهیلات و خدمات در راستای پوشیدن هر چه بیشتر لذت فرزندآوری

- سیاستگذاری مناسب حاکمیتی جهت تحقق این هدف در بستر فضای مجازی و رسانه، رصد و اقدام

ب) حوزه تسهیلاتی و خدماتی

■ رفع موانع اقتصادی و معیشتی با ارائه تسهیلات و خدمات به

● مادران جهت ایجاد منزلت اجتماعی

● خانواده‌ها در راستای کاهش هزینه‌های فرزندآوری و فرزندپروری در جهت کاهش نگرانی‌های والدین

با

● بهینه‌سازی نظام خدماتی نهادهای مختلف کشور در راستای تسهیلات و خدمات فرزندآوری

● رونق صنایع پشتیبان فرزندآوری و فرزندپروری و فعال کردن حلقه‌های میانی اقتصادی

● بسترسازی رزمایش‌های مومنانه و خیرانه و آتش به اختیار به سمت حمایت از فرزندآوری در خانواده‌ها و محله‌ها و مساجد و خیریه‌ها

● در راستای تحقق راهکارهای مذکور ذیل بسترهای ۶ گانه (رفاهی و بیمه و مسکن و اشتغال و...) متناسب با نیازها و موانع خاص مخاطب هدف با اولویت و بصورت تجویز منطقه‌ای (ونه ملی)، راه کارهای جزئی تر پیشنهاد می‌گردد که به علت محدودیت ارائه فعلی از بیان آن‌ها صرف‌نظر می‌گردد.

● اهمّ متصدیان و مسولین دولتی: سازمان برنامه و بودجه، وزارت خانه‌های اقتصاد و صنعت و رفاه و آموزش و پرورش و آموزش عالی و بهداشت و... با

الف) حوزه فرهنگسازی و گفتمان سازی:

■ اطلاع‌رسانی و دغدغه‌سازی در ۳ سطح حاکمیت، حلقه‌های میانی و عموم مردم، با بیان آمارها و پیامدهای بحران کاهش موالید

■ تبیین منافع متنوع و متعدد وجود فرزند با بهره‌گیری از عناوین دینی و تبیین مضرات و چالش‌های تک‌فرزندی و کم‌فرزندی (از حیث فردی و خانوادگی و اجتماعی/از حیث روحی و روانی و جسمانی)

■ *گفتمان سازی جهت تک‌ریم مقام والدین خصوصا مادران به خصوص از طرف فرزندان و همسر

■ گفتمان سازی و تقویت باور بر سنت قطعی رزاقیت الهی و استقلال رزق فرزند از رزق والدین

■ پاسخ به شبهات و رفع گره‌های ذهنی نخبگان و عموم مردم

● اهمّ متصدیان و مسولین دولتی: وزارت فرهنگ و ارشاد با همکاری سازمان تبلیغات و مدیریت حوزه‌های علمیه و...

● با توجه به اینکه جنس عملیات‌های مطرح شده در این حوزه به هدف تغییر نگرش مخاطب و گفتمان سازی اختصاص یافته است، لذا به عنوان برنامه‌های میان مدت (۲ الی ۳ ساله) و البته مستمر پیشنهاد می‌گردد.

تامین بودجه و اختصاص آن به محورهای عملیاتی هدفگذاری شده بر اساس رفع موانع شناسایی شده در هر منطقه و اقلیم و متناسب با زیست بوم فرهنگی اجتماعی جغرافیایی

- آمایش ملی و منطقه ای و قشری (اقتضای مختلف) جهت شناسایی موانع و مشکلات موجود در امور ازدواج، فرزندآوری، نابرابری و سقط جنین
- برنامه ریزی عملیاتی منطقه ای متناسب با حل مشکلات و رفع موانع با در نظر گرفتن زیست بوم فرهنگی اجتماعی

- تخصیص بودجه و امکانات لازم جهت عملیاتی کردن طرح ها و برنامه ها

• اهمّ متصدیان و مسولین دولتی: ریاست محترم جمهور، معاون اول رئیس جمهور، سازمان برنامه و بودجه، وزارت کشور و...

- با توجه به جنس عملیات های تعریف شده در این حوزه که عمدتاً از نوع سیاست گذاری کلان و ساختار سازی می باشد و به تاخیر افتادنش باعث کم اثر کردن و حتی بی اثر کردن دیگر فعالیت های ایجابی می گردد، لذا به عنوان برنامه های ضروری و کوتاه مدت (۳ ماه اول) پیشنهاد می گردد.

لازم به ذکر است که راهکارهای مذکور، راه کارهای عامی هستند که تمامی ۴ بحران ذیل مدل مفهومی (بحران تجرد، بحران پیشگیری و عدم اقدام به فرزند، بحران نابرابری و بحران سقط جنین) را تحت تاثیر قرار خواهند داد. اما برای هر یک از ۴ بحران نیز راهکارهای مخصوصی نیز وجود دارد که به علت محدودیت های این ارائه، از بیان آن ها صرف نظر شده است.

گروه فقه راهبردی حوزه علمیه مشکات (جمعیت و فرزندآوری)

تیرماه ۱۴۰۰

همکاری نهاد های غیر دولتی مانند ستاد اجرائی و بنیاد مستضعفان و بسیج و سپاه و اردو های جهادی و خیریه ها و...

- با توجه به جنس عملیات های تعریف شده در این حوزه که عمدتاً از نوع مشوق های معیشتی و اقتصادی و خدماتی می باشد و بر حوزه رفتار مخاطب اثر مستقیم دارد، لذا به عنوان برنامه های کوتاه مدت (۱۱ الی ۲ ساله) پیشنهاد می گردد.

ج) حوزه امنیتی و قضائی

- رصد و اقدام امنیتی و قضائی مناسب با عوامل جریان مقابل و ترویج دهنده و توسعه دهنده بحران ها و اهداف مذکور:

• بحران تجرد / بحران پیشگیری و عدم اقدام / بحران نابرابری / بحران سقط جنین

• تکریم و تمجید جایگاه مادری / تکریم نقش فرزند در زندگی / کاهش و رفع مشکلات و نگرانی های اقتصادی و معیشتی بواسطه وجود فرزند

- اهمّ متصدیان و مسولین دولتی: وزارت اطلاعات، وزارت کشور، وزارت دادگستری با همکاری سازمان پدافند غیرعامل و بسیج و سپاه و...

- با توجه به جنس عملیات های تعریف شده در این حوزه که عمدتاً از نوع رصد و اقدام قضائی و امنیتی می باشد و به تاخیر افتادنش باعث خنثی شدن و بی اثر شدن دیگر فعالیت های ایجابی می گردد، لذا به عنوان برنامه های کوتاه مدت (۱۱ الی ۲ ساله) پیشنهاد می گردد.

د) فراحوزه ای

- تشکیل ستاد ملی (شورای عالی) بحران جمعیت و فرزندآوری ذیل ریاست جمهوری جهت ایجاد تمرکز و فرماندهی واحد در کلان ترین سطح اجرائی کشور با حضور تمامی مسولین مرتبط از نهادهای مختلف
- سیاست گذاری های کلان حاکمیتی در راستای